

Zgolj planinski žigi ali kaj več

Od vizitk do štampiljk

Naj si bo fotografija, objavljena na socialnih omrežjih, planinski žig v fizični ali digitalni planinski knjižici, odtrgan planinski cvet (nikar!) ali pa kamen z vrha, vsakdo si po svoje ustvari spomin na planinski svet. Kljub močni digitalizaciji v planinstvu je anketa, izvedena na znanem spletnem portalu s hribovsko tematiko, razkrila, da skoraj polovica anketirancev zbira planinske žige. Anketa je pokazala tudi, da zbiranje planinskih žigov ne privlači zgolj mlajše populacije, temveč tudi starejšo. Mlajšim po navadi zbiranje privzgojijo starši in se nato tradicionalno in ponosno prenaša iz roda v rod. Starejši se najpogosteje sami poučijo o možnostih zbiranja planinskih žigov oziroma pridobijo informacije od prijateljev ali znancev. Obema generacijama pa je skupna želja po novih ciljih, pri čemer se motivacija za njihovo doseganje razlikuje – vendar o tem več v nadaljevanju.

Minka Mali
(1893 - 1991) z
vzdevkom Minka
Štampiljka je v svojem
bogatem planinskem
življenju s planinskimi
štampiljkami zvesto
in sistematično
ožigosala kar
ena in dvajset knjižic
ter skupno zbrala
več kot pet tisoč
planinskih žigov.
Foto: Nino Fijačko

Kdaj se je pojavil prvi

Planinski žigi kažejo našo bogato planinsko dediščino, staro več kot sto dvajset let. A literatura podaja bore malo informacij o tem, zakaj imamo planinske štampiljke na vrhovih in v planinskih kočah. Zgodovina opisuje, da so do pojava današnjih planinskih štampiljk obiskovalci gora s seboj nosili preproste papirnate vizitke, ki so si jih pripravili doma in se

nanje – bodisi na vrhu gore bodisi na določeni točki preplezane stene – podpisali oziroma napisali kratek vtis ali komentar, jih nato varno shranili v plastično vrečko in jo dali v za ta namen zgrajen kamniti možic. Ti v slovenskih gorah še vedno stojijo, ampak po navadi na teže dostopnih točkah, kot je npr. na pomolu Lopa, ki je del gorniške poti iz Planice na Pokljuko, bolj znane kot PP. Leta 1998 jo je slikovito opisal Tine Mihelič:¹ "Gorniška pot iz Planice na Pokljuko je med slovenskimi transverzalami velik posebnost. Ne premore ne štampiljk, ne značk in sploh nobenih obveznosti. Daleč je od pojma zbirateljstva. Le tu in tam se dotakne markirane poti, hvaležno se oprime bolj ali manj zapuščenih poti pastirjev in lovcev, največ pa se prebija po živalskih stečinah pa čez drn in strn. PP je daleč najzahtevnejša slovenska vezna pot in edina, ki terja obvladanje abecede alpinizma." Tako so bile vizitke predhodnice današnjih vpisnih knjig, možici pa predhodniki današnjih planinskih skrinjic, da ovekovečijo doseženo, a brez ustvarjanja planinskih spominov.

Pokojni Vilko Mazi, priznani logoped, eden redkih, ki je raziskoval omenjeno področje planinstva, govori o tem, da je leta 1889 zgodovinar Janko Mlakar prvi opisal planinski žig v Julijskih Alpah, in sicer v Triglavski koči in Aljaževem stolpu.² Po prebiranju literature letnica 1889 ne bo držala, saj je leta 1992 Matjaž Deržaj razložil, da je bila prva neslovenska planinska štampiljka narejena okrog leta 1896 za takratno nemško Dežmanovo kočo, današnji dom Valentina Staniča pod Triglavom.^{3,4} Domnevam, da so Nemci že pred tem uporabljali štampiljke na svojih vrhovih – v zavetiščih, kočah in celo v bivakih – ter so "krivi", da imamo tudi v Sloveniji planinske štampiljke. Prav tako menim, da so planinske štampiljke specifična slovenskega planinstva; v drugih državah (razen npr. v

Bore malo je zapisano, kdaj so se pojavile planinske knjižice. Sklepamo lahko, da se je vse začelo z očetom Slovenske planinske poti Ivanom Šumljakom.

Foto: Nino Fijačko

državah nekdanje Jugoslavije) se redko pojavljajo, če pa se že, niso tako razširjene in priljubljene kot pri nas.

Pravilna letnica nastanka prve slovenske planinske štampljke je 1899. Stanislav Čičerov je leta 1991 opisal vse planinske žige z vrha Triglava in kot najstarejšega našel na razglednici iz leta 1900, na kateri v slovenskem jeziku piše "Aljažov stolp vrh Triglava, 2865 m",⁵ vendar brez motiva Triglava oziroma Aljaževega stolpa. V njegovem prispevku je dolg seznam planinskih žigov s Triglava, ki so bili najdeni med letoma 1900 in 1989. Štampljke se na splošno uporabljajo za določanje verodostojnosti ali tajnosti listin, pisem in drugih dokumentov ter so v večini primerov registrirane. Seznam Čičerova kaže na neenotnost planinskih štampljk, ki je še vedno prisotna v današnjem času, ko ni potrebe po registraciji planinskih štampljk. O tem se je že leta 1923 razpisal Alojz Knafelc, a je bil le delno uspešen. Uspelo mu je pometiti le to, da imamo na Slovenski planinski poti v planinskih kočah ovalne, na vrhovih pa trikotne planinske štampljke.⁶ Za planinske štampljke na ostalih

Minka Mali je v Julijskih Alpah spoznala nizozemskega oblikovalca Bena Bosa, s katerim sta postala dopisna prijatelja. Pošiljala mu je razglednice, ki so bile do zadnjega koticika obogatene s slovenskimi planinskimi žigi.

Foto: Willy R. Ben Bos

planinskih obhodnicah ne moremo narediti nobene-ga smiselnega povzetka, saj si štampljke niso podobne niti po obliki niti po vsebini. Potreba po enotnosti planinskih štampljk je poglavje zase, ki ga ne bom načel. Menim pa, da bi morala Komisija za planinske poti pripraviti pravilo, ki bi poenotilo planinske štampljke, da ne bi bilo vse "prosto po Prešernu". Po drugi strani pa planinska društva pri oblikovanju planinskih žigov vključujejo različne motive, ki so značilni za obhodnico, in tako popestrijo podobo žiga.

Žigofilci

Po letu 1900 so planinski žigi začeli pridobivati veljavo in priljubljenost. Začela se je nova era v planinstvu, ki jo je izoblikovala potreba po novem načinu beleženja oziroma pošiljanja spominov in pozdravov iz planinskega sveta. Na začetku so bili žigi odtisnjeni na razglednice s planinskimi motivi, nato v zvezke ali beležke ter šele na koncu v planinske kartončke oziroma planinske dnevnike. V tem času je prišlo do razcveta zbiranja planinskih žigov, ki izvira iz splošne človeške nagnjenosti k zbiranju. Pojavili so se "žigofilci", kot jih

je zabeležila tudi doživetja s svojih planinskih pohodov. Njeno strast je prepoznala tudi Planinska zveza Slovenije (PZS), ki ji je dodelila srebrni častni znak in jubilejno plaketo PZS,¹³ saj njeni dnevniki predstavljajo čast slovenskemu planinstvu. "Ampak to še ni vse" – kot pravijo v reklamah; Minka je v Julijskih Alpah spoznala nizozemskega oblikovalca Bena Bosa, s katerim sta postala pisemska prijatelja. Minka mu je v svojem slogu pošiljala razglednice s planinsko tematiko, ki so bile do zadnjega kotička obogatene s slovenskimi planinskimi žigi. On pa ji je v zahvalo posvetil naslovno stran in prispevek v tistem času znani nizozemski gorniški reviji *De Bergvriend (Goroljub)* ter v letu 1982 celo organiziral razstavo njenih razglednic v galeriji Stempelplaats.^{13,14} Poskrbel je tudi za zemljevide naših gora in na njih označil, s katerih vrhov so posamezni planinski žigi. To je bil pravi manifest slovenskih gora v tujini, saj je razstava postala pravi hit med nizozemskimi ljubitelji gora.

Po vnetem iskanju sem izbrskal njene dnevnike, ki so v arhivu Planinskega muzeja v Mojstrani in so zakladnica osebnih planinskih izpovedi, dragocenih podpisov tako slovenskih kot tujih ljubiteljev gora ter bogat arhiv žigov iz gorskega sveta. Morda bi bili njeni dnevniki primerni za objavo, tako kot so bile zbrane zgodbe Robanovega Jožeta¹.

Planinske knjižice

Ste bili kdaj razočarani, ko niste mogli ožigosati planinske knjižice, bodisi zaradi zaprte kočice bodisi odtujene oziroma poškodovane štampljke na vrhu? Za razočaranje je bila kriva vaša motivacija, ki vas je vlekla k cilju.

Če pogledamo vsebino planinske knjižice, bomo hitro ugotovili, da je zasnovana zelo preprosto, pa vendar genialno. Planincu posreduje bistvene napotke in podatke o doseganju zelenega cilja, kot je obisk vrha oziroma kočice, z željo, da bi ožigosali planinsko knjižico in to ponovili tolikokrat, kot je kontrolnih točk na posamezni planinski obhodnici. Za doseženi cilj dobiš nagrado, kar je v tem primeru planinska značka. Genialna plat planinske knjižice se skriva pod površjem. Večina slovenskih planinskih obhodnic – od tistih najstarejših, kot je Slovenska planinska pot, do tistih najmlajših, kot je Pentlja – ima skrite številne trike, ki planinca motivirajo, da z njihovo pomočjo doseže zastavljeni cilj. Z željo po zbiranju planinskih žigov smo nevede deležni vplivov, ki izhajajo tako iz naše notranje kot tudi zunanje motivacije ter so del t. i. igrifikacije (angl. *gamification*). Igrifikacija je proces razmišljanja, ki s pomočjo mehanizmov iger aktivira posameznika za doseganje cilja oziroma reševanje problema. Koncept je leta 2002 opredelil Nick Pelling, vendar je igrifikacija že od nekdaj del številnih dejavnosti, tudi planinarjenja oziroma obiska gora, šele v sodobnem času pa je dobila tudi strokovno ime, svoj *terminus technicus*.

Planinske značke so iz mode, za žige pa tega ne bi mogli trditi.
Foto: Nino Fijačko

je hudomušno poimenoval Vilko Maze.⁷ Na tem mestu je prav, da obudim spomin na vneto planinko, ki je z 71 leti preplezala severno steno Dovškega Gamsovca.⁸ Strastna žigofilka z vzdevkom Minka Štampljka pa je bila Minka Malijeva, ki je v svojem bogatem planinskem življenju s planinskimi štampljkami zvesto in sistematično ožigosala kar enaindvajset knjižic (poimenovala jih je "Moje gore") ter skupno zbrala več kot pet tisoč planinskih žigov.⁹⁻¹² K vsakemu

¹ Joža Vršnik (1900–1973), zbiralec ljudskega izročila.

Bore malo je zapisano, kdaj so se pojavile planinske knjižice. Sklepamo lahko, da se je vse začelo z očetom Slovenske planinske poti, znanim mariborskim pedagogom Ivanom Šumljakom, ki je v planinstvo nevede vnesel didaktični pripomoček v obliki planinske knjižice, temelječe na igrifikaciji. Prav ta večini planincev predstavlja vstop v svet zbiranja planinskih žigov. Planinski žigi in planinska značka predstavljajo bistvo igrifikacije, saj so del mehanizmov iger, ki v obliki zunanjih in notranjih motivatorjev planinca vodijo k uspehu. Naj prikažem primere igrifikacije, ki smo jih bili deležni v času otroštva in so še vedno del našega vsakdana. Od malih nog so nas nevede učili, da je zbiranje del odraščanja. Fantje smo zbirali nogometne, dekleta pa Barbie nalepke z željo, da bi pridobili nogometne čevlje oziroma novo oblekico za lutko Barbie. To smo prenesli tudi v odraslo dobo, ko smo začeli zbirati nalepke za pridobitev popustov oz. "cenejših" materialnih dobrin. Vse to je del propagandne strategije, ki seveda ni predmet tega prispevka.

Vilko Mazi je dejal, da "nabiranje žigov" ni nič napačnega, prav narobe, da je zelo dobrodošlo, če te vztrajno vlečejo oziroma motivirajo, da greš od koč do koč in od vrha do vrha.² V našem primeru nas notranja motivacija "sili", da zbiramo planinske žige in spoznavamo skrite koticke Slovenije. Zunanjo motivacijo pa predstavljajo planinski žigi v planinski knjižici in na koncu planinska značka, ki je bila v starih časih pripeta na planinski klobuk in s katero si se lahko pohvalil širši javnosti.

Smisel planinstva mora najti vsak zase, pa naj si bo to s planinskim žigom ali brez njega, kajti šele takrat bomo znali videti in ceniti lepoto ter užitek, ki nam ga nudi obisk gora. Naj končam z mislijo, ki jo je napisala Minka: "Jaz ne zbiram žigov zaradi žigov, ampak zato, da imam potrdilo, da sem v tistem kraju res tudi bila."^{15,16} Vabim vas, da tudi vi začnete zbirati planinske žige ter si tako kot Minka ustvarite dragocene planinske vtise, enkratna doživetja, spomine do konca svojega življenja, saj – kot pravi napis na balvanu pod Jalovcem, ki ga je zapisal dolgoletni oskrbnik Zavišča pod Špičko Franc Ciuha, in česar se je Minka

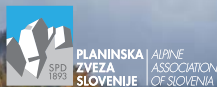

zavedala ter večkrat omenila v svojih zadnjih dnevnikih: "Hodite v planine, dokler je še čas, ker prišel bo čas, ko ne bo več časa in kmalu bo ta čas."¹⁷

Najstarejši slovenski planinski žig
Foto: Nino Fijačko

Literatura:

- 1 Tine Mihelič: *Julijske Alpe, severni pristopi*. Sidarta, 1998.
- 2 Vilko Mazi: Žigi z naših vrhov in planinskih postojank. *Planinski vestnik* št. 9, 1953, str. 662–663.
- 3 Matjaž Deržaj: Predaljaževski žig Triglava. *Planinski vestnik* št. 6, 1992, str. 282.
- 4 Dragomir Georgijević: Predaljaževski žig Triglava? *Planinski vestnik* št. 1, 1992, str. 40–41.
- 5 Stanislav Čičerov: Planinski žigi z vrha Triglava. *Planinski vestnik* št. 7–8, 1991, str. 316–319.
- 6 Božo Jordan: Žigi različnih oblik: ali ne bi veljalo poenotiti oznak planinskih točk? *Planinski vestnik* št. 7–8, 1992, str. 320.
- 7 Vilko Mazi: Štampiljka. *Planinski vestnik* št. 12, 1957, str. 640–643.
- 8 Minka Mali: Naš bivak v steni Dovškega Gamsovca. (1962). *Planinski vestnik* št. 2, 1971, str. 83–86.
- 9 Marijan Krišelj: Minka Mali 10. 8. 1893. *Planinski vestnik* št. 9, 1983, str. 474–475.
- 10 Marija Lavrič: V spomin Minki Mali. *Planinski vestnik* št. 5, 1992, str. 232–233.
- 11 Franc Ježovnik: Ob prispevku "V spomin Minke Mali". *Planinski vestnik* št. 7–8, 1992, str. 360–361.
- 12 Erna Meško: In memoriam: Minka Mali. *Planinski vestnik* št. 7–8, 1991, str. 362–363.
- 13 Mitja Cjuha: Minka Štampiljka. *Nedeljski dnevnik*, 5. december, 1982, str. 8.
- 14 Vilko Mazi: To pa ni kar si bodi ... *Planinski vestnik* št. 3, 1970, str. 115–117.
- 15 Erna Meško: Moje prvo srečanje z Minko Mali. *Planinski vestnik* št. 1, 1979, str. 41–42.
- 16 Minka Mali: Planinska biografija. *Planinski vestnik* št. 10, 1973, str. 511–514.
- 17 Ivan Koren: Železničar pod Špičko. *Planinski vestnik* št. 12, 1987, str. 540.

PLANINSKI KOLEDAR 2021

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**